

**[144] Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite og finanskomiteen
Fellesmøte onsdag den 14. februar 1973 kl. 16.00.**

Møtet ble ledet av formannen i utenriks- og konstitusjonskomiteen, **H e l g e S e i p**.

Fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite møtte: Per Borten, Trygve Bratteli, Kjell Magne Fredheim, Knut Frydenlund, Guttorm Hansen, Asbjørn Haugstvedt, Otto Lyng, Margith Munkebye, Tor Oftedal, Erling Petersen, Helge Seip, Kåre Willoch, Johan Østby, Bernt Ingvaldsen, Gunnar Alf Larsen, Karl J. Brommeland, Rolf Fjeldvær, Gunnar Garbo, Arnt Hagen, Aase Lionæs, Sverre Nybø, Svenn Stray, Ingvald Ulveseth, Johan A. Vikan, Arne Nilsen (for Leif Granli) og Gunnar Berge (for Ingvar Bakken).

Fra finanskomiteen møtte: Anders Aune, Bjarne Mørk Eidem, Alv Jakob Fostervoll, Thor Gystad, Arvid Johanson, Henrik J. Lisæth, Lars T. Platou, Erland Steenberg, Thorstein Treholt, Odd Vattekar og Egil Aarvik.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Statsminister Lars Korvald, utenriksminister Dagfinn Vårvik, finansminister Jon O. Norbom og handelsminister Hallvard Eika.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Sjefdirektør Knut Getz Wold, finansråd Eivind Erichsen, ekspedisjonssjef Thomas Løvold, Handelsdepartementet.

D a g s o r d e n :

Valutasituasjonen.

Formannen: Dette møtet er kalt inn fordi Regjeringen ønsker å forelegge den akutte valutasituasjon for medlemmene av de komiteer som her er til stede. Jeg vil først få lov til å gi ordet til statsministeren som vil orientere nærmere om hvordan man har tenkt seg at vi skal bli kjent med problemene og eventuelt få gi uttrykk for de opplysninger som måtte gjøre seg gjeldende her i komiteene.

Statsminister Lars Korvald: Jeg vil be om at handelsministeren først får gi en redegjørelse for det som har skjedd omkring valutaspørsmålene de siste par dagene og, om komiteen tillater det, [145] at sjefdirektør Getz Wold får adgang til å gi en nærmere redegjørelse. Så vil jeg komme tilbake til Regjeringens konklusjon etterpå før debatten starter.

Statsråd Hallvard Eika: Som statsministeren og formannen gjorde rede for, er utgangspunktet for at Regjeringa har bede om dette møtet den situasjonen som oppstod då Amerikas forente statar beslutta etter å ha konsultert med ein del større statar å devaluera sin valuta med 10 pst. Dermed oppstod naturlegvis spørsmålet om kva slag reaksjon dette skulle utløysa frå norsk side. I samsvar med tradisjonane vart

det då straks sett i gong ei serie med konsultasjonar av forskjellige slag og på forskjellig nivå for å hjelpa Regjeringa til å koma fram til det rette standpunktet. Dette møtet inngår som eit ledd i denne konsultasjonsprosedyra.

Saka har vore handsama i eit par møte i Valutarådet bl.a. på basis av vurderingar som var føreteke på eit tidlegare tidspunkt, kanskje spesielt ut frå den usikkerheit i valutasituasjonen som det faktum at det britiske pund var flytande, skapte. I tillegg til drøftingane i Valutarådet vart saka drøfta i går ettermiddag på det nordiske plan i eit møte i Stockholm, der representantar for regjeringane og riksbankane i dei fire nordiske landa, men altså ikkje Island, deltok. I dag har spørsmålet vore drøfta i Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid og i direksjonen for Norges Bank. Endeleg har vi like før dette møtet hatt ei foreløpig drøfting av saka i Regjeringa.

Dette er då den prosess som saka hittil har gått gjennom. Og vi har funne, som statsministeren sa, at det er mest rasjonelt å overlata til sjefdirektøren i Norges Bank å gi ei redegjørelse for det faktiske hendingsforløp.

Sjefdirektør Knut Getz Wold: Devalueringen av dollar med 10 pst. var ledsaget av en erklæring fra amerikansk side som det kanskje spesielt på to punkter kan være grunn til å feste oppmerksomheten ved. Det ene gjelder en understreking av handelspolitiske forhold. En kan vel si at erklæringen her i noen grad hadde en truende undertone og reflekterte en økende misnøye fra amerikansk side med at de føler at det spesielt fra Japans og dessuten fra EF-landenes side ikke blir tatt hensyn til deres handelspolitiske interesser. Det er her på en forsiktig – eller ikke særlig forsiktig – måte antydnet at det er muligheter for [146] handelspolitiske mottiltak.

Det er videre grunn til å merke seg opplysningen om at de tar sikte på å avvikle renteutjevningsskatten ved utgangen av 1974. Det er riktignok bortimot to år til, men når det er såpass oppsiktvekkende, er det fordi at er det noe andre land ellers har vært enige om i internasjonale drøftelser om dette spørsmål, er det at det skulle appelleres til USA om at også de prøver å gjøre noe for å bremse utgangen av kapital fra USA. Det er ganske klart at denne erklæringen av andre land blir betraktet som en utfordring. Det er et sterkt uttrykk, men jeg tror det er berettiget i denne forbindelse, fordi det de sier, er i virkeligheten: Vi akter å avvikle det eneste viktige tiltak vi har for å begrense denne kapitalutgangen. Det betyr jo at andre land fritt vil kunne oppta lån på det amerikanske kapitalmarked uten å pålegges denne beskatningen – det er altså en vesensforskjell.

Når det gjelder situasjonen her i Europa, er det kjent at fire av EF-landene – Frankrike, Vest-Tyskland, Belgia og Nederland – ikke gjør noen forandring av kursen, men holder null-linjen. Italia har en flytende kurs, men det sies at det vil bli øvet press på det landet for at det skal devaluere formelt. Pundet flyter og har skiftet kurs både i går og i dag. Men der er en stigende tendens til en devaluering i tillegg til de 10 pst. som de hadde på forhånd, på noe mellom 5 og 6 pst. Det lå noe høyere i går – 6-7 pst. Men det kan vel iallfall sies at de har fulgt Amerika nedover med litt over halvparten i tillegg til den betydelige devaluering på 10 pst. som de hadde fått ved å flyte nedover fra midtsommer i fjor.

I de nordiske land er situasjonen den at det ikke er truffet noe vedtak av noen, men danskene akter etter alt å dømme å fastholde en uforandret kronekurs. De grunnir dette med økonomiske forhold, at deres bedre betalingsbalanse og konkurranseevne gjør det riktig, og med politiske forhold, samarbeidet i EF-landene, at arbeidet henimot den økonomiske og monetære union er utsatt for en betydelig påkjenning. Den nåværende valutaordning respekteres ikke av Italia, og Storbritannia deltar heller ikke direkte i denne. Det legges desto større vekt på andre land. Slike politiske faktorer har vært tillagt stor betydning.

Som i enhver slik situasjon blir det et dilemma mellom hensynet til eksportnæringenes interesser og de hjemmenæringer som er utsatt for direkte konkurranse utenfra, og på den andre siden hensynet til den indre prisstabilitet, som [147] naturligvis gjør det særlig vanskelig for Norge i denne situasjonen. Den direkte utførsel til USA er begrenset til 8-9 pst. av totaleksporten. Også det varespektrum en der har, inneholder høyst forskjellige vareslag. En har frossenfilet, som kanskje er sterkest prismessig, som har hatt en prisøkning og formodentlig vil kunne få en kompenserende prisøkning. På den annen side har man fiskehermetikken som står svakt i så måte. Men en har også utenom det amerikanske marked i stor utstrekning kontrakter i dollar, særlig gjeldende for treforedlingsindustrien. Den har langvarige kontrakter som vil bli rammet av et prisfall uttrykt norske kroner. Generelt er det kanskje ikke hovedsaken om en selger eller kjøper i dollar, men hva som vil skje med prisene etter devalueringen av dollar. En har alle de varer som er så knappe at amerikanerne må betale hva de koster i andre lands valuta. På den annen side vil en ha de svake varer, konkurransemessig utsatte varer, hvor en kanskje ikke får noen kompensasjon i det hele tatt, og som kanskje i tilfelle vil falle hele 10 pst. i kroner hvis Norge ikke fulgte dollaren.

Dette er en vanskelig avveining. Treforedlingsindustrien er særlig utsatt. Her er det små marginer og små muligheter for kompensasjon på annet hold. Andre næringer kan være mindre utsatte. Det vil variere. Aluminiumindustrien har gitt uttrykk for bekymring på grunn av dollarkontrakter osv. Men rent generelt må man vel kunne innskyte at konjunktursituasjonen her spiller en stor rolle. Vi er inne i, hva det vel er enighet om på alle hold, en fase med den sterkeste oppgangskonjunktur en har hatt etter den annen verdenskrig. Norge hadde stor eksportøkning i fjor – 13 pst. total økning i verdi. Og selv om fortjenesten i mange bransjer har vært meget dårlig, er det i og for seg en imponerende prestasjon. I tiden fremover må en vel regne med at det i de tradisjonelle eksportnæringer vil gjøre seg gjeldende en fortsatt eksportøkning, fordi det er disse næringer som rimeligvis vil trekke størst nytte av oppgangskonjunktoren. [148] Det gjelder f.eks. aluminium, treforedling, ferrolegeringer og andre deler av eksportindustrien. En må vel kunne regne med forholdsvis optimistiske utsikter der. Men marginene er meget knappe, og selv med en viss internasjonal prisøkning skal det jo mye til for å dekke kostnadsøkningen og på toppen av det ta opp trykket av at Norge eventuelt følger en uforandret linje.

Hensyn som teller på den annen side vil være den indre prisstabilitet. En har jo hatt en sterk prisøkning, men den er dempet noe. Siste måneds konsumprisindeks

lå 6,8 pst. over året før, men så vidt jeg vet, er prognosene for de neste måneder ikke oppmuntrende, slik at en på nytt kanskje vil komme på et nivå på 8 pst. Når det gjelder de forhandlinger om kompensasjon for prisstigning som skal finne sted til våren, blir disse åpenbart meget vanskelige.

Nå kan en spørre hvor stor priseffekt en devaluering vil ha. Det har vært beregnet at en ensidig norsk devaluering vil for hver prosent bringe en økning på prisindeksen på 0,3 pst. Hvis man tenker seg en norsk nedskrivning i forhold til SDR på 4 pst., er det en meget liten gjennomsnittlig devaluering i forhold til våre handelspartnere. Hvis vi regner med at Sverige devaluerer med 5 pst., at Storbritannia devaluerer med 6 pst. osv., ville 4 pst. norsk devaluering gjennomsnittlig bare svare til ca. $\frac{3}{4}$ pst. reell devaluering. Hvis en derimot fulgte en linje uten norsk kursforandring, ville det etter lignende forutsetninger reelt bety en oppskrivning av den norske krone i forhold til gjennomsnittet av våre handelspartneres valuta på ca. $3\frac{1}{4}$ pst. Dette er hensyn som må veies mot hverandre.

La meg føye til at vi har full sysselsetting – med enkelte spesielle unntak. Vi er i så måte i en situasjon hvor det ikke er noen ekstra arbeidskraft å kunne sette inn i eksportnæringene som kan nyte godt av en devaluering, noe som ellers ville være et argument for dem. Det vil være en avveining mellom disse to hensyn som trekker i begge retninger.

Man har også i en viss grad hensynet til de politiske faktorer, og der bør en vel regne i forhold til tre områder.

Det ene er hensynet til EF, som åpenbart sterkt ønsker at andre land skal følge den linje uten noen kursforandring som de har slått inn på, noe som har vært tillagt en betydning for forhandlingssituasjonen. Det spiller også en rolle i forhold til det valutamessige samarbeid.

Det andre kan være hensynet til USA. Det er fra den amerikanske finansminister gitt uttrykk [149] overfor Valutafondets ledelse for en sterk forventning, håp, ønske – hvordan man skal uttrykke det – om at de nordiske land ikke vil devaluere, ikke være med på å redusere den etter amerikanernes mening nødvendige virkning av det de har gjort.

Det tredje er hensynet til samarbeidet mellom de nordiske land. Men ettersom det ser ut til at Danmark følger en null-linje og at Sverige vil devaluere til en viss grad – 5 pst. eller 4 pst. – og Finland kanskje noe liknende, vil det vel under ingen omstendighet være mulig å etablere en felles linje for alle de nordiske land her.

Trygve Bratteli: Kan jeg bare be om å få forklart et punkt som har sammenheng med det sjefdirektør Getz Wold har gjennomgått. Det er mulig jeg overhørte et øyeblikk, men gav Getz Wold noen presis beskjed om hva Sveriges intensjoner var? Det er mulig det ble nevnt i et par bisetninger.

Statsminister Lars Korvald: Finansministeren har nettopp hatt en konferanse med Sverige, slik at han kan svare presist på det spørsmålet.

Statsråd Jon O. Norbom: På møtet i Stockholm i går fikk vi inntrykk av at den svenske regjering antagelig vil legge seg på 5 pst. devaluering. Det ble antydnet at hvis man kunne komme fram til nordisk enighet – og også enighet uten Danmark – var tallet 5 pst. hellig. Man kunne tenke seg å gå ned til 4 pst. Dette ble igjen bekreftet av Sträng i en telefonsamtale som jeg hadde med ham kl. ½ 10 i dag. Da jeg nå ringte og fortalte ham at Norges Banks direksjon hadde delt seg i null eller 4 og spurte hvilke muligheter det var for å komme fram til 4 pst. for de tre nordiske land Finland, Sverige og Norge, sa han at det kunne han ikke greie. Det ville bli 5 pst. i Sverige, og han regnet med at Finland ville følge.

Sjefdirektør Knut Getz Wold: Jeg skulle kanskje ha nevnt tidligere at Valutarådet har drøftet dette på to møter, som handelsministeren var inne på. Det var delte meninger her. Jeg fikk ikke en utskrift av konklusjonen, noe som skyldtes tidshensyn, det har vært en vanskelig dag i så måte. Det var altså delte meninger mellom å tilrå en devaluering på 3 pst. og 5 pst. Det ble også lagt vekt på Sveriges holdning, og enkelte var inne på at man burde [150] henvende seg til Sverige for å prøve å få en felles linje.

Når det gjelder direksjonen for Norges Bank, var situasjonen at flertallet, som består av medlemmene hans Borgen, Andreas Cappelen og Otto Totland, tilrår at Norge opprettholder kronkursen uforandret. Mindretallet, formannen og nestformannen, tilråd en devaluering av størrelsesorden 4 pst. En bør i tilfelle søke å få tilslutning til et tilsvarende standpunkt også for Sveriges vedkommende. Vel, jeg forstod på finansministeren at det ikke er realistisk å regne med det lenger, så det bortfaller jo.

Direksjonens medlem, hr. Erling Petersen, hadde forfall i dag, og han vil vel selv redegjøre for sitt standpunkt.

Det følger vel av det jeg har sagt, at hensynet til prisstabilitet var det viktigste for flertallet. Det ble også tillagt vekt at på det møtet i Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid som har vært holdt i formiddag, har dette hensyn vært tillagt en meget sterk vekt. Det gjelder representantene for bankforeningene og forsikringsselskapene, og det gjelder kanskje mer sentralt Arbeidsgiverforeningen, hvis direktør ønsket en minst mulig devaluering. Og det gjaldt vel i spesielt høy grad Landsorganisasjonens formann, hr. Aspengren, som gav sterkt uttrykk for at disse forhandlingene var de vanskeligste en noensinne hadde stått overfor, at en devaluering ville ha slike konsekvenser at han nesten ikke torde tenke på dem. Jeg tror det var omtrent slik han uttalte seg, han uttrykte seg i meget sterke ordelag.

På den annen side i Rådet stod eksportnæringens representanter og Norges Industriforbund. Spesielt var en talsmann for treforedlingsindustrien sterkt opptatt av den vanskelige konkurransesituasjonen og syntes å tvile på at eventuelle offentlige tiltak som fortsatt fritaking for oljeavgift osv. ville være tilstrekkelig hjelp i denne forbindelse. Også representanten for Norges Eksportråd, som gav et variert og i og for seg temmelig optimistisk bilde av eksportens stilling, var i favør av en devaluering. Det samme gjaldt, men i mindre energisk form, Norges Rederforbunds president, som selvfølgelig fremhevet vanskelighetene for skipsfarten. Det er jo

meget store tall det dreier seg om for skipsfartens vedkommende. Størstedelen av tapene er likevel tap de får i alle tilfelle, men ved dekning gjennom terminkontrakter osv. og ved en forholdsvis god konjunktur har de vel muligheter for å håndtere dette i den øyeblikkelige situasjon. Men det foreligger altså motsetningsforhold av denne type.

[151] For igjen å komme tilbake til konklusjonen i direksjonens flertall, var det altså hensynet til prisstabiliteten som ble tillagt særlig vekt. Dette hensyn spiller også en avgjørende rolle. Jeg vil ikke si at det var sterke motsetninger mellom flertallets og mindretallets standpunkt. Det var en vanskelig avveining en måtte foreta.

Skånland og jeg har altså tilrådd en devaluering på 4 pst. ut fra en forventning om at Sverige også kunne gå dit. Vi prøvde å få til en samling omkring 3 pst. Jeg vil her gjerne nevne at hvis en foretar en beregning av hva som er en gjennomsnittlig devaluering, vil 3 pst. være omtrent en null-linje. Det vil iallfall totalt sett i forhold til spredningen av vår handel ikke bety noen netto devaluering. Uforandret kurs betyr reelt en gjennomsnittlig oppskrivning av kronen med ca. 3 ¼ pst., som jeg nevnte.

Jeg vil også til en viss grad – og det spilte en rolle for mindretallet – legge vekt på psykologiske faktorer. Jeg vil ikke si at hensynet til utlandet er så spesielt viktig. Vi hadde en spekulasjon i 1967 – da Norge ikke fulgte pundet – som var energisk, men kortvarig. Man kan dog håndtere dette uten vanskeligheter så store som valutareservene er. Men det må innrømmes at det er en psykologisk faktor til stede i forhold til deler av næringslivet som vil føle – og med rette – at de har det vanskelig på grunn av kostnadsstigning og av markedsmessige grunner, og fordi de kanskje ikke fullt ut vurderer etter fortjeneste og realistisk nok styrken i den oppgangskonjunktur som nå er i gang, og som sikkert vil kunne gi vesentlige resultater. Men kombinasjonen av de særdeles lave fortjenestemarginer og de ytre problemer vil vel betinge reaksjoner som kan gi grunnlag for en viss bekymring. Under tvil førte også dette til at vi tok standpunktet med å tilrå 4 pst. devaluering, men jeg vil ikke at det skal gi inntrykk av at det var stor avstand mellom oss i denne vanskelige avveining.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen.

[152] Erling Petersen: Kanskje jeg kan få gi et par forklaringer.

Uheldigvis var ikke jeg til stede på det avsluttende møte da voteringen ble tatt, men lov om Norges Bank sier at direksjonens medlemmer er ansvarlige for vedtak også når de ikke er til stede med mindre de på neste møte har bokført en dissens. I dette tilfelle vil jeg altså på neste møte måtte bokføre at jeg var uenig med flertallet og enig med mindretallet, hvormed mindretallet i virkeligheten blir flertallet i Norges Bank – altså faktisk fra neste møte.

Min argumentasjon var at en 3 pst.-nedskrivning er å følge 0-linjen. Går man ikke så langt, skriver vi opp den norske krone, og det er et spørsmål: Er vi i den

situasjon at vi bør gjøre den norske krone internasjonalt dyrere? Min oppfatning er nei.

Når vi da går til 4 pst., er det en vurdering ut fra to sider. Vi har betydelige vanskeligheter, og det vil utvilsomt være en vesentlig hjelp for en rekke næringer og beskytte en hel del arbeidsplasser om man får den lille ene prosenten som i virkeligheten er gjennomsnittlig devaluering, om vi går ned 4 pst. i forhold til SDR.

En annen ting som har veiet sterkt for meg, er at vi kunne muligens greidd en isolert 10 pst. \$-devaluering. Men når pundet nesten følger med, begynner vanskelighetene å øke. Og hvis Sverige går ned, forekommer det meg at det å opprettholde kronen, er helt urealistisk. Dermed blir spørsmålet: Hvilke prosenter skal man da kjøre seg inn på i dette tilfelle? Altså: 3 pst. er minimum for ikke å kjøre kronen i været. De som har stemt for mindre, kjører kronen i været i denne situasjon og må da ta ansvaret for følgene.

Hvis vi legger vekt på å få en nordisk basis, må vi gå til 5 pst., og jeg vil si at for meg har spesielt den svenske linje betydd atskillig i denne henseende. Jeg har lagt merke til at mindretallet, som nå altså er blitt et flertall, i Norges Bank sier størrelsesorden 4. Det betyr at det kan være en liten margin, og hvis man legger vekt på å få en ensartet nordisk aksjon – hvilket jo, om vi går på 5 alle sammen, minsker den eventuelle internasjonale påkjenning man måtte ha ved å devaluere – vil jeg være tilbøyelig til å si at 5 pst. er i den nåværende situasjon enda en tanke bedre enn 4 pst. Men den situasjon forelå ikke da Norges Bank tok sin votering. Da visste man ikke hva svenskene gikk inn for, men med den ytterligere opplysning vil jeg tro at 5 pst. står betydelig sterkere enn 4. Men iallfall: 4 pst. står sterkere enn noen av de andre muligheter, og jeg anser [153] at den uforandrede er helt urealistisk.

Det er klart jeg forstår at prissituasjonen spiller en rolle her, men vi må være klar over at om vi devaluerer med 4 pst., stiger ikke prisene med 4 pst. De stiger ikke engang med 1 pst. Så er spørsmålet: Er ikke disse beregninger man gjør, noe tvilsomme? Vi regner ut mekanisk, men saken er den at man regner ut at valutaene endrer seg, men at prisene ikke endrer seg. Men vi vet at når valutaene endrer seg, endrer en rekke priser seg opp og ned, og vi vet ikke hvilke som går den ene eller den annen veg, og hvor meget, så vi kan ikke forutberegne.

Så er det en helt annen ting. Vi opererer med en prisstigning her i landet, ikke på 1 pst. som kan være utslaget om man sier ja eller nei til devaluering. Vi opererer med 6, 7 kanskje 8 pst., og spørsmålet er: Hvor mye betyr den ene prosent? Klarer vi oss ved å holde uforandret kronekurs? Er vi da sikre på at den totale prisstigning vil bli 1 pst. mindre enn den ellers ville blitt? Jeg vil sette et stort spørsmålstejn ved det.

Vi har jo vår prisstigning. Den påvirkes to veger. Den skyves oppover av kostnadsøkningen og den suges oppover av etterspørselspresset, og spørsmålet er nå, om vi ser på dette ene momentet, virkningen av en valutaendring: Vil vi være sikre på at den slår ut i totalen, eller vil det være slik at hvis vi nå holder oss til uforandret krone og tror vi holder prisene 1 pst. nede, tar etterspørselssuget allikevel seg av mesteparten av den, og sluttresultatet blir det samme? Da har vi tapt en stor mulighet og ikke fått noen fordel.

Jeg skulle bare gi en kort forklaring på hvorfor jeg var kommet i en spesiell situasjon. Jeg gjorde det litt lengre. Jeg vil også si at på det forberedende møte gjorde jeg klart at mitt standpunkt var meget langt fra å holde uforandret krone.

Formannen: Statsministeren har bedt om ordet igjen.

Statsminister Lars Korvald: Som det fremgår av den redegjørelse som sjefsdirektøren her har gitt, er dette en vanskelig situasjon. Det fremgår bl.a. av de møter som har vært holdt i forskjellige fora her i landet, hvor det har vært delte oppfatninger av hva som er det mest tjenlige for Norge. Det vil også fremgå av de standpunkter som er tatt i andre land.

Vi kan ikke tale om en ensartet nordisk opptreden i dette tilfelle. Den nordiske fellesopptreden [154] vil i tilfelle bestå av Sverige, Finland og Norge, mens Danmark da vil følge en annen linje.

Jeg kan si at den samme tvil som har kommet til uttrykk i direksjonen i Norges Bank, og som har kommet fram også i de diskusjoner vi har hatt i dag, også har gjort seg gjeldende i Regjeringen. Det har vært noe delte meninger under drøftingene, men Regjeringen har kommet fram til det foreløpige resultat at vi ikke bør devaluere kronen. Regjeringen vil ta sitt endelige standpunkt etter at den har hørt uttalelser her i komiteen.

De avveielser vi har foretatt i Regjeringen, er av samme karakter som det nå er gjort så fullstendig rede for av Getz Wold her, så jeg skal ikke gå nærmere inn på dem. Det er de innenlandske problemer med det sterke prispresset vi har, det er det forestående inntektsoppgjør, det er også slike vurderinger som valutavirkningene, som Getz Wold også berørte i sine bemerkninger omkring den amerikanske holdning. På den andre siden er det eksportnæringene som har veid.

Det jeg her har fremholdt, er det foreløpige resultat som Regjeringen har kommet fram til.

Formannen: Finanskomiteens formann, hr. Platou, har bedt om ordet utenfor tur.

Lars T. Platou: Kanskje et par ord om finanskomiteens arbeide med dette.

Vi har hatt et par drøftelser av dette på rent informativ basis. Vi hadde bl.a. igår ettermiddag et meget verdifullt møte med ekspedisjonssjef Løvold, som orienterte komiteen inngående om situasjonen og likeledes de beregninger som forelå, både om eksportindustriens eventuelle tap og om en eventuell devaluerings innvirkning på prissituasjonen. Komiteen fikk igår også tilsendt en god del materiale; likeledes fikk den tilsendt noe idag.

Det jeg nu sier, får da stå helt for min egen regning, for finanskomiteen – som komite – har selvfølgelig ikke drøftet dette. Vi har bare hver for oss – antagelig – gjort oss opp våre egne meninger om dette.

Personlig må jeg si at etter det arbeide jeg har hatt med spørsmålet, og på grunnlag av det materiale som er forelagt bl.a. i finanskomiteen, er jeg kommet til den konklusjon at jeg er enig i Regjeringens foreløpige vedtak.

[155] Jeg tror det er riktig denne gangen, i den helt spesielle og vanskelige situasjon som foreligger, å holde kronkursen på det nivå som Regjeringen har lagt opp til. Men jeg vil gjerne føye til en forutsetning for dette.

Det er klart at dette setter en del av vår industri i en meget vanskelig stilling. Det gjelder spesielt de «følsomme varer» som vi også har operert med under EF-forhandlingene. Jeg vil gjerne få lov til å henstille til Regjeringen å se nøye på om det kan settes i verk noen selektive tiltak for å hjelpe en del av denne industrien. Jeg tenker spesielt på tre ting: oljeavgiften, elektrisitetsavgiften og investeringsavgiften. Kan det settes inn tiltak på et eller flere av disse feltene, tror jeg det ville være en meget god hjelp i den vanskelige situasjon som eventuelt da ville foreligge.

Formannen: Vi har jo ikke hatt saken til drøfting i vår komite, men hvis jeg kan si for egen regning hvorledes jeg vurderer det, er også jeg tilbøyelig til å være enig i den innstilling Regjeringen er kommet med.

Jeg ser det slik at vi i begynnelsen av en oppgangsperiode med vår etterspørselssituasjon og vår arbeidsmarkedssituasjon, inklusive da det spesielle forhold som henger sammen med at vi jo har gått til endring av pensjonsalderen og dermed fått en viss endring også av den grunn i arbeidskrafttilbudet, bør prøve å holde valutakursen.

Jeg vurderer det slik at nå å bringe inn en ny faktor som ytterligere vil øke etterspørselsspresset og øke presset foran det kommende inntektsoppgjør, lett kan bli spesielt uheldig. Det kan lett føre til at det en tror en vinner ved devalueringen for de mest utsatte industriene bl.a., vil bli spist opp av det etterfølgende inntektsoppgjør.

Jeg er klar over at det kan være deler av skipsfartsnæringen hvor en kanskje ikke i samme grad har de argumentene å føre fram, men også der vil jo virkningene i noen grad komme til å gjøre seg gjeldende fra kostnadsstigningssiden.

Jeg har samme syn som hr. Platou på spørsmålet om å søke å gjennomføre selektive tiltak overfor de industrier som blir særlig sterkt rammet – i første rekke treforedlingsindustrien som jo i øyeblikket er i en spesielt vanskelig stilling, både på grunn av konjunktorene i de nærmeste årene bakover og fordi man der har de strukturelle problemene blandet inn på en spesiell måte. At en da ser på ting som mineraloljeavgiften, [156] el-avgiften og muligens at en kan vurdere også investeringsavgiften, synes jeg må være naturlig. Det kan vel også være andre tiltak som kan komme til å bli aktuelle, enten fra råvaresiden eller på annen måte, bl.a. muligheter for kreditter i forbindelse med sikring av råstoff osv., uten at jeg skal gå nærmere inn på det nå. Men som en foreløpig reaksjon må jeg si jeg vurderer den aktuelle prissituasjonen og den aktuelle pressituasjonen i økonomien slik at kan vi beholde nåværende kursnivå i forhold til de sentrale EF-valutaene, bør vi forsøke å gjøre det, og nettopp i denne situasjonen hvor vel det at vi har en så stor valutabeholdning kunne være et argument i den retning. Og når – som vi tror –

ekspansjonen har gått et trinn videre, vil vel de fleste bedrifter også ha nådd igjen det som de i første omgang måtte føle som en spesiell belastning. Så alt i alt vil jeg slutte meg til det som var flertallet i Norges Banks direksjon før hr. Erling Petersen kom tilbake.

Erling Petersen: Bare en replikk for å klargjøre noe.

Når formannen snakker om uforandret valutativå, så mener han vel i virkeligheten 3 pst. oppskrivning av den norske krone.

Formannen: Uforandret valutativå i forhold til EF's sentrale valutaer.

Erling Petersen: Altså 3 pst. opp i gjennomsnitt.

[157] **Per Borten:** Et par spørsmål, til oppklaring. Det første er om sjefdirektøren eller andre kan fortelle hvordan disse terminkontraktene er fordelt, om de nyttes av industrien i like stor grad som av shipping. Det er ikke avgjørende å få svar nå.

Det andre spørsmålet er: Hva betyr denne devalueringen for Norges Banks valutabeholdning? Det har bare interesse for saken generelt.

Når det gjelder standpunktet, er jeg enig med dem som hører til det foreløpige flertall i Norges Bank. Jeg synes det samsvarer best med den økonomiske situasjonen vi har. Det er her naturligvis spørsmål om å fordele på alle, og det fører igjen til at jeg også vil støtte bruk av selektive tiltak hvis det nå velges den linje å skrive kronen opp, som hr. Petersen kaller det. Jeg synes situasjonen er slik foran inntektsoppgjøret, og også ellers med den økonomiske politikk Regjeringen har lagt opp til, at det samsvarer best at man nå forsøker å holde null-linjen. Jeg slutter meg derfor til dem som har støttet den tanken her i debatten.

Formannen: Sjefdirektør Getz Wold vil kanskje svare på de direkte spørsmål før neste inntegnede taler får ordet?

Sjefdirektør Knut Getz Wold: Dessverre har vi ikke statistisk bearbejdede opplysninger om omfanget av terminkontrakter i industrien. Det er jo vel kjent at de spiller særlig stor rolle i treforedlingsindustrien, som ofte selger på lang sikt, men det gjelder i varierende grad for de ulike produkter og også i ulike konjunktursituasjoner. Det kan vel også tilføyas at erfaringen i nokså stor utstrekning viser at om det er et klart skifte i markedssituasjonen, enten oppover eller nedover, så holder ikke terminkontraktene. Dessverre har vi ikke tallmessige opplysninger angående dette nå, men terminkontrakter spiller utvilsomt en viss rolle i industrien, og de har funnet å burde inngå slike i atskillig grad. Det vil iallfall virke til å forsinke det tidspunkt hvor de får full glede av den oppgang som man har grunn til å vente.

Det andre spørsmålet gjaldt virkningen på Norges Banks valutabeholdning. Storparten av denne er anbrakt i dollar. Det øvrige dreier seg om – foruten gull –

SDR, tilgodehavender i Valutafondet samt noen [158] småbeløp i andre valutaer. Beholdningen i dollar er på godt og vel 7 milliarder kr., og det oppstår dermed et kurstap her på vel 700 mill. kr. Det dekkes av Kursreguleringsfondet. Det igjen kan selvfølgelig føre tilbake til det gamle spørsmål om gull. Men det er tross alt maksimalt to års rentefortjeneste det dreier seg om – 1 $\frac{3}{4}$ års, for å være nøyaktig.

Kåre Willoch: Hvis jeg skulle gi noe råd på basis av nødvendigvis nokså kortfattede informasjoner som vi har fått her i dag, måtte det bli i samsvar med oppfatningen hos det som ble Norges Banks direksjons flertall etter hr. Erling Petersens tilbakekomst. Men la meg heller si det slik: Jeg ville under presset av de kryssende hensyn som her gjør seg gjeldende, rå til at man søker hen til uforandret kronkurs i forhold til de andre valutaer i gjennomsnitt. Om man så kaller dette devaluering eller ikke, er et mindre viktig spørsmål. Jeg må si meg enig i at det ville ha vært sterkt ønskelig om vi hadde vært i den situasjon at det nå ville være næringsmessig tilrådelig å følge EF-valutaene. Men etter det inntrykk jeg har av situasjonen, synes jeg det er et litt for sterkt standpunkt, på basis av de forhold som vi har inntrykk av gjør seg gjeldende innenfor næringslivet for tiden. Jeg har inntrykk av at summen av de problemer som næringslivet etter hvert er blitt stillet overfor, er slik at det er mer tilrådelig å søke hen til hva jeg vil kalle det reelle nullpunkt – altså uforandret kronkurs i forhold til gjennomsnittet av andre valutaer – enn å stå på uforandret kurs i forhold til EF-valutaene. Jeg erkjenner fullt ut verdien av alle de argumenter som her er ført i marken for de forskjellige konklusjoner, men er altså kommet til denne avveining.

La meg legge til at hensynet til den begynnende oppgangskonjunktur selvfølgelig også er et viktig moment, men jeg savnet i redegjørelsen en vurdering av hvorledes den foreliggende valutasituasjon vil kunne påvirke denne oppgangskonjunktur – om man kan tenke seg noen virkninger, og hvorledes de i tilfelle kan bli.

Jeg må også si at det ville være av meget betydelig interesse å få høre hvorledes Regjeringen i dag vurderer de spørsmål som er stillet av finanskomiteens formann og andre talere vedrørende tiltak for å styrke eksportindustriens konkurranseevne. Jeg vil imidlertid nøle med å legge så stor vekt på slike i og for seg interessante tiltak at jeg av den grunn ville finne det mest tilrådelig å forandre min konklusjon.

[159] Jeg blir stående ved at jeg synes en justering for å opprettholde uforandret realnivå vil være det beste.

Trygve Bratteli: Slik som dette ligger an, har jeg etter omstendighetene ikke noe å anmerke til det som er Regjeringens foreløpige konklusjon, om det blir den endelige. Jeg er fullt oppmerksom på alle de tvilsspørsmål som ligger i denne saken. Hvis Regjeringen bekrefter sin egen foreløpige konklusjon, betyr det at den i øyeblikket ikke foretar seg noe med dette spørsmål. Jeg skal ikke gå inn på alle de spørsmål som reiser seg i denne sammenheng, men jeg vil gjerne peke på ett, hvor

der gjennom direktør Getz Wolds redegjørelse også er kommet fram opplysninger som er av forholdsvis stor interesse.

Jeg vil ikke blande meg inn i noen intern diskusjon med Norges Banks direksjon, utover kanskje å si at det forekommer meg at hr. Erling Petersen, som gjorde oppmerksom på hvor lett en vil diskutere denne saken på basis av mekaniske beregninger, selv kom i skade for i vesentlig grad å basere seg på mekaniske beregninger.

Det ømmeste punkt i hele vår økonomiske situasjon i øyeblikket er etter min oppfatning prisutviklingen, som, så vidt jeg forstår, i den nærmeste tid ikke tegner til å bli mer gunstig enn den har vært i nokså lang tid nå, og det indeksoppgjør som skal foretas til våren. Og det jeg noterte meg i forbindelse med direktør Getz Wolds redegjørelse, var at så vidt jeg kunne oppfatte, var de talsmenn som stod nærmest i føling med det meget ømfintlige problemkompleks som har med indeksoppgjøret å gjøre, blant dem som stilte seg mest reservert til å foreta noen forandring i kronens kurs. Jeg er fullt oppmerksom på at det innebærer en svak revaluering. Men der er forholdet selvfølgelig at en baserer vurderingen også på en ny, ukjent faktor. Vi vet selvfølgelig ikke i dag noe sikkert om hvilken innflytelse det standpunkt som her blir tatt, eventuelt vil måtte ha på indeksoppgjøret. Vi vet ikke *om* det vil ha noen virkning, eller i tilfelle hvilken virkning det vil ha. Men det en i hvert fall vet ganske sikkert, etter min oppfatning, det er at en devaluering på det nåværende tidspunkt ikke vil gjøre indeksoppgjøret lettere. Og her tenker jeg nettopp ikke på de mekaniske beregninger, jeg tenker på de psykologiske virkninger.

[160] Jeg vet ikke i dag hvilke forventninger en kan knytte til det vanskelige arbeidet som er i gang i forbindelse bl.a. med Kontaktutvalget og tiltak det har satt i gang, hvilke muligheter det er for å finne fram til et modererende oppgjør. Men i hvert fall er det et såpass ømfintlig område at jeg tror en skal være ytterst varsom med noe som helst skritt som kan innebære en fare for å gjøre det oppgjøret enda vanskeligere enn det er på forhånd. Og der vet en i hvert fall én ting sikkert, og det er at skulle nå dette allikevel gå slik at det blir et for de konkurranseutsatte næringer ugunstig indeksoppgjør, så vil det med en gang dreie seg om en helt annen påvirkning på konkurransevnen enn det vi her snakker om.

Som sagt, det er ytterst vanskelig å vite hvilken vekt en kan legge på et håp om at de parter som nå fører forhandlinger, kan finne fram til et relativt moderat indeksoppgjør. Men når de som sitter med det sterkeste ansvar for det, nødig vil bli forstyrret av at det nå skal foretas en devaluering, synes jeg at det er det sterkeste argument for på det nåværende tidspunkt å akseptere det som her blir gitt uttrykk for som Regjeringens foreløpige standpunkt.

Statsråd Jon O. Norbom: Det var i anledning av det spørsmål som ble stilt om Regjeringen ville sette i gang selektive tiltak. Den amerikanske devalueringen kom fortere og skarpere enn vi kanskje hadde ventet, og det forelå selvfølgelig ikke noen ferdig beredskapsplan slik at vi allerede nå kunne legge fram eller antyde konkrete forslag når det gjelder selektive tiltak. Men jeg vil bare bekrefte at det er Regjeringens hensikt å søke å finne fram til tiltak som kan avdempe virkningen av

denne – som hr. Bratteli kalte det – lille revaluering som faktisk finner sted, og det er uklart at en del av avgiftene vil bli vurdert ut fra det synspunkt. I 1967, da det ble besluttet ikke å devaluere, ble det også satt i verk visse selektive tiltak, og vi vil forsøke å følge et opplegg som det.

Jeg vil bare også i tilknytning til det som er sagt her, understreke at jeg tror det er de psykologiske betraktninger som nå må være avgjørende. Heldigvis er forskjellen mellom de to standpunkter som har kommet fram i Norges Bank, og som vel er de eneste relevante, blitt nokså liten. Det er altså ikke spørsmål om enten en null-linje eller en 10 pst. devaluering. [161] Jeg tror at selv om vi som er her, kan regne oss fram til at en null-linje er en liten de facto revaluering, vil det bli meget vanskelig å forklare at en devaluering i virkeligheten ikke er en devaluering. Dermed har man i grunnen gitt opp en av forsvarslinjene når det gjelder pris- og kostnadsutviklingen.

Erling Petersen: Det ser ut som om det avgjørende moment her blir hensynet til prisstigningen som man venter – ikke den man virkelig har, på 6-7 pst., men 1 pst. Men la meg nå stille et spørsmål, selv om jeg kan bli beskyldt for å drive mekaniske beregninger: Hvis vi legger kronen slik at enkelte valutaer, veiet etter vår handel, stiger like meget som andre valutaer synker – og dette er den virkelige null-linje, ikke den som hr. Borten kalte null-linje, og som altså er å følge tyske mark – kan noen forklare meg hvorledes den gjennomsnittlige importpris da kommer til å stige? Og hvis den ikke stiger, kan noen forklare meg hvordan det innenlandske prisnivå da skal kunne bli påvirket hvis vi legger oss på denne null-linje?

Trygve Bratteli: Ved et ugunstig indeksoppgjør.

Erling Petersen: Et ugunstig indeksoppgjør? Valutaene går ikke inn i noe indeksoppgjør. Vi er interessert i: Hva koster de varer som kommer fra utlandet? Hvis vi setter kronen ned, blir varene dyrere. Hvis vi holder den akkurat på samme nivå, blir noen varer dyrere og andre tilsvarende billigere, og effekten er null. Altså er ikke prisstigningsfaren noe argument så lenge man ikke går lenger enn det som hr. Willoch anbefalte, at man skulle holde seg på det nivå som er det virkelige null-nivå: noen valutaer opp, noen valutaer ned, ingen reell endring av den norske krone. [162] Det er helt klart. Men så sier man at det vil ha psykologiske effekter, og der må jeg melde pass. Jeg skjønner allerede i denne forsamling at de psykologiske effekter er meget vektige, og da nytter det verken med mekaniske beregninger eller mer avanserte beregninger. Men jeg synes man allikevel skal overveie dette spørsmål: Hvis man holder seg på null-nivået, og importprisen da ikke kan stige, er ikke dermed hele prisstigningsargumentet borte? Og hvis det er borte, kan man da bruke det? Jeg synes at man bør tenke virkelig alvorlig over dette spørsmål og ikke snakke om psykologiske effekter, som man sier. Vi følger ikke den tyske mark, og dermed må man ha kompensasjon. Man sier at lønnsoppjøret vil bli verre over det grønne bordet fordi vi har devaluert kronen, hva den i virkeligheten ikke er. Spørsmålet er om denne forsamling skal bøye seg for den slags psykologiske

reaksjoner, eller om man skal prøve å finne fram til realiteten, for realiteten er: legger man seg på dette null-nivået, får vi ingen direkte priseffekt av endringen i valutakursene.

Per Borten: Bare som en forklaring. Jeg er klar over det poeng hr. Erling Petersen nevnte her, ved å kalle det at man skriver *kronen opp*. Jeg brukte den samme terminologi som sjefdirektør Getz Wold brukte, som benevner EF-landenes holdning som en null-linje.

[163] Arvid Johanson: Det er vel riktig at prisproblemene og pressproblemene i dag er så dominerende at det er riktig å gi dem prioritet. På det grunnlag er det mye som taler for at vi kan gå inn for den linje som nå er Regjeringens foreløpige. Dette med dollar og pund får så være. Det som jeg synes er et litt usikkert forhold, er at Sverige, slik som det nå ser ut, skal gå til en de facto devaluering, mens vi blir stående. Jeg har litt vondt for å forsone meg med at den kursforskjell som det da vil bli mellom den norske og den svenske krone, skal være et uttrykk for det reelle forhold mellom norsk og svensk valuta. Det er vel ting som man må ta med i beregningen.

En annen ting som jeg også gjerne vil nevne, og som man nå har vært inne på, er om man kunne komme noen av eksportnæringene til hjelp på noen måte. Så vidt jeg skjønner, blir det de samme eksportnæringer som kommer noe uheldig ut når det gjelder de forhandlinger vi fører med Det europeiske fellesskap, som vil få et visst press nå hvis vi velger den linje som er antydnet. Det er all grunn til å se med alvor også på den side av problemet.

Endelig vil jeg si at slik som prissituasjonen og pressproblemene er i øyeblikket, er det ikke urimelig at man legger sterk vekt på de problemene.

Formannen: Regjeringen har viktige møter videre i dag og skal treffe endelig avgjørelse senere i kveld, så jeg tror vi nå avslutter denne konsultasjon. Jeg skal til slutt få lov å gi statsministeren ordet.

Statsminister Lars Korvald: Regjeringen vil treffe sin endelige avgjørelse i kveld. Det jeg vil si, er at vi har en avtale fra møtet i Stockholm om at avgjørelsene skal offentliggjøres samtidig ved midnatt, slik at dette skal kunne komme ut i nyhetene i morgen. Jeg ber om at hver enkelt tar vare på sitt notat under hensyntagen til det.

Formannen: Da går jeg ut fra det denne gang er spesielt viktig at ingenting sies fra dette møtet.

Møtet hevet kl. 17.05.